

Voimaa valokuvauksesta autismin kirjon henkilöille

Kaisa Tölli
Metropolia Ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö
20.9.2012

opettajat: Seija Mäenpää, Riikka Tiitta

Tekijä Otsikko	Kaisa Tölli Voimaa valokuvauksesta autismin kirjon henkilöille
Sivumäärä Aika	26 sivua + 6 liitettä Syksy 2012
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaalialan koulutusohjelma
Ohjaajat	Lehtori Seija Mäenpää Lehtori Riikka Tiitta
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli kokeilla valokuvausmenetelmää autismin kirjon henkilöiden arjen tukemisessa toteuttamalla valokuvausprojekti. Projektin tavoitteena oli tukea ja vahvistaa kohdehenkilöiden omien mielipiteiden ja toiveiden ilmaisussa sekä niiden mukaan toimimisessa valokuvauksen avulla.</p> <p>Valokuvausprojekti järjestettiin kahdelle nuorelle oppilaalle, joilla oli aspergerin oireyhtymän diagnoosi tai sen piirteitä. Projekti toteutettiin oppilaiden koulussa. Oppilaat valittiin projektiin työelämän yhteyshenkilön, kohdehenkilöiden opettajan kanssa heidän haasteidensa perusteella.</p> <p>Valokuvausprojekti sisälsi viisi tapaamiskertaa. Niiden suunnittelun pohjalla oli voimaantumisteorian oleellisia käsitteitä kuten valinnanvapaus, vastaanottavainen ympäristö, kunnioitus ja turvallisuus. Projektissa hyödynnettiin myös voimauttavan valokuvan elementtejä. Keskeinen ajatus oli kohdehenkilöiden toiveiden kuuleminen. Kohdehenkilöt saivat esimerkiksi kuvata toivomaansa kohdetta toivomassaan paikassa. Kohdehenkilöt olivat myös kuvattavana toivomallaan tavalla, minkä jälkeen tarkasteltiin yhdessä omakuvia.</p> <p>Valokuvausprojekti onnistui melko hyvin. Projektin aikana tapahtuneen havainnoinnin ja kyselyjen vastausten perusteella kohdehenkilöt olivat innostuneita ja pitivät kuvausprojektista. Valokuvausprojekti osoitti, että valokuvaus sopii näiden autismin kirjon henkilöiden arjen tukemiseen.</p>	
Avainsanat	autismi, aspergerin oireyhtymä, voimaantumisteoria, valokuvaus

Author Title	Kaisa Tölli Power from Photography for Persons of Autism spectrum
Number of Pages Date	26 pages + 6 appendices Autumn 2012
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Seija Mäenpää, Senior Lecturer Riikka Tiitta, Senior Lecturer
<p>The purpose of this thesis was to test the photography method with people who had autism diagnosis or characteristics of autism diagnosis, by organizing an empowerment project. The purpose of the project was to support and empower persons with autism. They could express their own opinions and wishes and we worked according to them in the photography project.</p> <p>The photography project was organized for two young students with Asperger syndrome diagnosis or characteristics of it. It was organized at the students' school. They were chosen with the help of a worklife partner, the students' teacher because of the students' challenges in their lives.</p> <p>The photography project included five meetings. Planning of meetings was based on terms of empowerment theory like choice, receptive atmosphere, respect and safety. Elements of the empowering photograph's method were also benefited from project. The central thought was to hear the students' wishes. They had an opportunity to photograph things that they wanted and where they wanted. They were also photographed themselves, how they wanted and after that we looked at photographs together.</p> <p>The photography project succeeded quite well. On the basis of observation and a questionnaire during the project the students were enthusiastic and they liked the project. The project indicated that this kind of photography is a suitable method to support people with autism spectrum.</p>	
Keywords	autism, Asperger syndrome, empowerment theory, photography

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Toiminnan ympäristönä koulu	2
2.1	Autismikuntoutus- ja koulutus Suomessa	2
2.2	Sosiaalipedagogiikka koulussa	3
3	Autismin kirjo	5
3.1	Autismin historiaa	5
3.2	Autismin monimuotoisuus	6
3.3	Aspergerin oireyhtymä	7
3.4	Projektin kohdehenkilöt	8
4	Voimaantuminen	10
4.1	Voimaantumisteoria	11
4.2	Voimaantumisen osaprosessit	13
5	Valokuvaus luovana ja voimaannuttavana menetelmänä	14
5.1	Valokuvaus	15
5.2	Voimauttava valokuvaus	15
6	Valokuvausprojekti	16
6.1	Valmistelu	16
6.2	Toteutus	18
6.2.1	Suunnittelua ja tutustumista projektiin	19
6.2.2	Kuvausretki	19
6.2.3	Kuvattavana oleminen	20
6.2.4	Valokuvia muistoksi	21
7	Arviointi	21
8	Pohdinta	23
	Lähteet	25

Liitteet

Liite 1. Kohdehenkilöiden vanhempien lupa

Liite 2. Valokuvausprojektin aikataulu

Liite 3. Esimerkki tapaamiskerran rakenteesta

Liite 4. Palautekysely

Liite 5. Projektin alkukysely

Liite 6. Projektin loppukysely

1 Johdanto

Autismin kirjon henkilöt kohtaavat monenlaisia haasteita arjessaan. Heidät on tunnettu omana ryhmänä melko vähän aikaa ja vasta viime vuosina sosiaali- ja terveydenhuolto on pyrkinyt tuottamaan heille kohdennettuja palveluita. (Partanen 2010: 16-17) Myös minä olen huomannut koulumaailmassa työskennellessäni, että autismin kirjioon kuuluvien lasten erityispiirteet tuovat monenlaisia haasteita heidän arkielämäänsä.

Työskennellessäni koulunkäyntiavustajana autismin kirjon oppilaiden luokassa, heräsi idea voimaannuttavasta valokuvausprojektista luokkamme nuorten parissa. Tietääkseni valokuvausta on kokeiltu hyvin vähän autististen henkilöiden parissa. Valitsimme yhdessä erityisluokanopettajan kanssa projektiin mukaan ne henkilöt, jotka eniten tarvitsivat tukea arkeensa. Heidän haasteitaan olivat esimerkiksi sisäänpäin kääntynyt ja kielteinen asenne itseään kohtaan, erikoinen kommunikointitapa sosiaalisissa tilanteissa sekä vaikeudet tunteiden ymmärtämisessä ja ilmaisemisessa.

Projektin tavoitteena oli tukea kohdehenkilöitä ilmaisemaan mielipiteensä ja toiveensa sekä toimimaan valokuvauksen avulla niiden mukaan. Projektin pohjautuu Juha Siitosen (1999) voimaantumisteoriaan. Tämän raportin kautta tarkastelen, miten voimaantumisteorian osaprosesseja toteutui projektissa sekä miten kohdehenkilöt kokivat projektin. Raportissa esittelen myös projektiin keskeisesti liittyviä käsitteitä ja taustaa sekä projektin toteutuksen.

2 Toiminnan ympäristönä koulu

Toteutin opinnäytetyöni käytännön osion eräässä pääkaupunkiseudun koulussa. Toimin kyseisen koulun yhdessä autismiluokassa koulunkäyntiavustajana ja idea valokuvausprojektista lähti vähitellen pohtiessamme luokan opettajan kanssa oppilaiden tilanteita. Koska toteutin työni koulussa autismin kirjon henkilöiden parissa, on tarpeen selvittää heidän kuntouttamiseen ja kouluttamiseen liittyviä asioita sekä pohtia miten sosiaalipedagoginen toiminta sopii koulumaailmaan.

2.1 Autismikuntoutus- ja koulutus Suomessa

Autismi on elinikäinen vamma, jota ei voida poistaa tai parantaa. Autismiin aiheuttamia haittoja voidaan kuitenkin lievittää kasvatuksellisella kuntoutuksella. Autismiin kirjoon kuuluu hyvin erilaisia henkilöitä käyttäytymisen, älyllisen ja toimintatason sekä lisävammojen osalta. Osa heistä on kehitysvammaisia ja osa joillakin elämänosa-alueilla huippulahjakkaita, mutta toimintarajoitteisia sosiaalisuuden tai muun arkielämästä selviytymisen suhteen. Autismiin kirjon lapsella sosiaalisuuden perustarve jää tyydyttymättä, jos kommunikoinnin mahdollisuudesta ei tietoisesti huolehdita. Lapsen kuntoutumisen perusta on arkipäivän toiminnoissa. (Jahnukainen 2002: 315)

Toistaiseksi autismikuntoutukseen ei ole löydetty lääkinnällisiä tai fysiologisia keinoja. Kommunikoinnin kehittäminen ja systemaattinen kasvatuksellinen vaikuttaminen on osoitettu tulokselliseksi sekä arkikokemuksessa että tutkimuksin. Autismiin kirjoon kuuluvat koululaiset hyötyvät suunnitelmallisesta, strukturoidusta toiminnasta, jossa heille opetetaan uusia taitoja ja harjaannutetaan niissä. Autismiin kirjon lapselle pitää usein opettaa kaikki ne taidot, joita lapset normaalisti oppivat ikään kuin itsestään. Näitä taitoja ovat esimerkiksi niin sosiaaliset, kielelliset, kognitiiviset taidot kuin päivittäinen itsestä huolehtiminen ja motoriset toiminnot. (Jahnukainen 2002: 317)

Autismiin kirjoon kuuluva koululainen voi opiskella erityisluokassa tai yleisluokassa. Jokaiselle autismiin kirjon lapselle tehdään yksilöllinen ratkaisu opetuksen järjestämisestä, mihin vaikuttavat monenlaiset asiat; kommunikointi, kokopäivästrukturi, strukturoidut opetustuokiot, henkilöstön riittävyys ja autismikuntoutuksen asiantuntemus, yhteistyö, konsultointi. Yleensä autistinen

koululainen tarvitsee henkilökohtaisen avustajan. Autismin kirjon lasten opettajan ja avustajan tulee saada työn erityislaatuisuuteen perehdyttävä koulutus, säännöllinen konsultaatio- ja yhteistyöryhmän tuki. Autismiin liittyvien sosiaalisten ja kommunikointipulmien vuoksi autististen henkilöiden kanssa toimiminen vaatii erityisosaamista sekä määrätietoista tehtävään sitoutumista. (Jahnukainen (toim.) 2002: 318)

Vaikka autismin kirjon henkilöt voivat opiskella yleisluokassa tai erityisluokassa, usein he sijoittuvat erityisluokkaan, koska kuuluvat erityisen tuen piiriin. Luokka, jossa tämän projektin kohdehenkilöt opiskelivat, oli myös erityisluokka. Opetushallituksen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden muutos- ja täydennysraportissa (2010) kuvaillaan erityistä tukea ja erityisopetusta. Erityistä tukea annetaan niille oppilaille, joille muut tukitoimet eivät riitä kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttamisessa. Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muista perusopetuksen tukimuodoista. Näitä tukimuotoja ovat muun muassa pidennetty oppivelvollisuus, avustajapalveluiden järjestäminen, oppilashuolto, oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen ja opetuksesta vapauttaminen. Tämän kokonaisuuden tarkoituksena on tarjota oppilaalle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea niin, että oppilas voi suorittaa oppivelvollisuutensa tasavertaisesti. (Opetushallitus 2010: 15, 23-42)

Erityisopetuksen lähtökohtana ovat oppilaan vahvuudet ja yksilölliset oppimis- ja kehitystarpeensa. Sen tehtävänä on tukea oppilaan oppimista. Erityisen tuen päätöksen saaneelle oppilaalle tulee tehdä henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma HOJKS. Tämä suunnitelma on toimintaa ohjaava pedagoginen asiakirja. Sen tehtävänä on tukea oppilaan yksilöllistä oppimis- ja kasvuprosessia. (Opetushallitus 2010: 21, 26)

2.2 Sosiaalipedagogiikka koulussa

Koulua on pyritty viime vuosikymmeninä voimakkaasti kehittämään. 2000-luvulla koulun kehittämisprojekteissa ja myös valtionhallinnon taholta on esiin nostetuissa kehittämistarpeissa painotettu enemmän koulun sosiaalista kehittämistä, kuin

aikaisemmin. Huomiota on kiinnitetty erityisesti erityistä tukea tarvitseviin oppilaisiin ja koulun kokonaishyvinvoinnin edistämiseen. Muutamissa kehittämisprojekteissa on ollut sosiaalipedagogisen ajattelu- ja toimintatavan hyödyntäminen kouluympäristössä. Sosiaalipedagogiikasta löytyy monia hedelmällisiä näkökulmia koulun tarkastelemiseen ja kehittämiseen. Sosiaalipedagogiikassa ihmisen kasvua yhteiskunnassa tarkastellaan kokonaisvaltaisesti. Keskeistä on ihmisen kuuluminen yhteisöön. (Kurki, Nivala, Sipilä-Lähdekorpi 2006: 150-151)

Sosiaalipedagogisesta näkökulmasta merkittävässä asemassa koulun toimintakulttuurissa ovat erilaiset tukipalvelut. Tukipalveluillaan koulu pyrkii turvaamaan opetustavoitteiden toteutumista ja viestimään, että meidän yhteiskunnassamme kaikki ovat oppimisen kannalta tasa-arvoisessa asemassa. (Kurki, Nivala, Sipilä-Lähdekorpi 2006:120)

Tutkimusten mukaan suomalainen koululaitos näyttää onnistuvan hyvin tietojen ja taitojen opettamisen ja muodollisen koulupätevyyden tuottamisen tehtävässään. Päättötodistus on edelleen nyky-yhteiskunnassa edellytys yhteiskunnallisen aseman saavuttamiselle. Ilman sitä ei ole pääsyä toisen asteen koulutukseen. Myös työpaikka on edelleen merkittävin ihmisen yhteiskunnallista asemaa määrittävä tekijä. Työpaikkaa on vaikea saada ilman koulutusta ja työelämän ulkopuolelle jäävät ovat vaarassa jäädä koko yhteiskunnallisen toimintakentän ulkopuolelle. Tavoitteena on siis, että jokainen nuori saisi päättötodistuksen, jonka toteuttamiseksi arvioidaan noin viidenneksen oppilaista tarvitsevan jonkin asteista tukea oppimisessaan ja elämässään. Tuen tarve voi johtua oppimisvaikeuksista, kehityksellisistä, terveyteen tai sosiaalisiin olosuhteisiin liittyvistä taustatekijöistä tai ongelmallisista elämäntapahtumista. (Kurki, Nivala, Sipilä-Lähdekorpi 2006: 121)

Sosiaalipedagogiikka tulee hyvin lähelle koulukuraattorin työtä ja voi olla tarjoamassa hyvän kasvualustan kuraattorien koulutukselle. Sosiaalipedagogiikkahan käsitetään kasvatus- ja yhteiskuntatieteiden välimaastoon sijoittuvaksi oppialaksi, ja koulukuraattori toimii käyttäytymistieteiden ja sosiaalitieteiden välimaastossa. Kuraattorin työssä yhdistyvät sosiaalinen ja pedagoginen näkökulma. Kuraattorit työskentelevät kasvatusyhteisössä, ja heidän tehtävänään on täydentää koulun

perustehtävää ja näin varmistaa oppivelvollisuuden suorittamista. (Kurki – Nivala – Sipilä-Lähdekorpi 2006: 11)

Toteuttaessani projektiani, toimin sosiaalipedagogisista lähtökohdista kahden nuoren kanssa koulumaailmassa. Toimin koulussa koulunkäyntiavustajan tehtävässä, mikä kuuluu perusopetuksen tukimuotoihin. Luokan opettajan kanssa sovimme, että toteutan tämän projektin tiettyjen oppituntien sisällä.

3 Autismin kirjo

On syytä avata autismin liittyviä asioita, koska kohdehenkilöt kuuluvat autismin kirjoon. Kalle Partanen kuvaa kirjassaan Voimaa autismin kirjon kuntoutukseen (2010) autistista henkilöä sellaiseksi, jolle sosiaaliset säännöt, sanaton viestintä ja kokonaisuuksista lähtevä ajattelu ovat tuntematonta ja haasteellista aluetta. Hän voi olla vaikeasti kehitysvammainen ja tarvita jatkuvaa tukea kaikissa arjen perustoiminnoissa tai älyllisesti lahjakas, mutta tarvita silti tukea opiskelussa, arjen pyörittämisessä, sosiaalisissa suhteissa ja työllistymisessä. (Partanen 2010: 24-25) Tulen avaamaan tässä luvussa autismin historiaa, monimuotoisuutta, aspergerin oireyhtymää ja kohdehenkilöiden piirteitä.

3.1 Autismin historiaa

Autismia on todennäköisesti ollut kaikkina aikoina ja tutkimusten mukaan vasta 1940-luvulta saakka on tajuttu, että tietyntlaisia kommunikaatio- ja käyttäytymisvaikeuksia omaavat lapset muodostavat oman ryhmän. Merkittäviä nimiä autismin kehityksen historiassa ovat Leo Kanner ja Hans Asperger. Vuosikymmenien ajan vallitsi käsitys, että autismi johtuisi äidin ja lapsen keskinäisistä viileistä suhteista. Vähitellen 1980-luvulla enemmän biologiaan perustuvat oletukset autismin synnystä syrjäyttivät psyykkiset syyteoriat. (Gillberg 2000: 8-12)

Tänään autismi on hyväksytty vammaksi, joka vaikuttaa sen omaavaan lapseen tuhoavasti emotionaaliseen ja älylliseen kehitykseen ja tuottaa todennäköisesti lapsen perheelle äärimmäistä raskautta. Autismista ja sen sukuisista häiriöistä on käytetty nimitystä lapsuudenpsykoosi, joka on siis vanhentunut. (Gillberg 2000: 8-12) Autismista kertovaan kirjallisuuteen perehtyessäni törmäsin monenlaisiin käsitteisiin puhuttaessa henkilöistä, joilla on autismin kirjon diagnoosi. Uusimpien teosten mukaan käytän tässä raportissani käsitteitä autismin kirjon, kirjoon kuuluva tai autistinen henkilö.

3.2 Autismin monimuotoisuus

Autismi on neurologisen kehityksen häiriöön perustuva oireyhtymä, joka ilmenee käyttäytymisessä. Autismin kirjoon kuuluu hyvin erilaisia oireyhtymiä, joissa henkilön älyllinen ja toiminnallinen taso vaihtelevat paljon. (Kerola, Kujanpää, Timonen 2009: 23) Kaikkien autismin kirjoon kuuluvien ulospäin näkyvässä käyttäytymisessä voidaan havaita kolme keskeistä poikkeavaa aluetta. Nämä alueet ovat kykenemättömyys tai vaikeudet sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, puutteellinen kielellinen ja ei-kielellinen kommunikaatiokyky sekä rajoittunut sisäinen mielikuvitusmaailma, jonka sijalla on toistavaa toimintaa tai erikoisia kiinnostuksen kohteita. Lisäksi on paljon muita seurannaisoireita, jotka vaihtelevat lapsesta toiseen eivätkä ole diagnoosin asettamisen kannalta oleellisia. (Gillberg 2000: 13, Partanen 2010: 26)

Gillberg (2000) käsittelee kirjassaan autismin monimuotoisuutta. Hänen mukaan autismin monimuotoisuuden takia nykyinen autismin kokonaisuuden nimitys lienee autismin kirjoon kuuluvat häiriöt. Varhaislapsuuden autismi on suurin autismin kirjoon kuuluvista alaryhmistä. Sen diagnostisia kriteerejä ovat vaikea häiriö sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, vaikea häiriö kommunikaatiossa: häiriöitä kielen ymmärtämisessä, eleiden ymmärtämisessä, symbolien ymmärtämisessä sekä vaikeuksia ja poikkeavuutta itsensä ilmaisemisessa kielellisesti ja ei-kielellisesti sekä vaikea käyttäytymisen häiriö: käyttäytymismuotojen rajoittuneisuutta, monimutkaisia rituaaleja, outoja tapoja tai erittäin poikkeavaa kieltä. Muita tyypillisiä oireita ovat poikkeava reagointi aistiärsykkeisiin, liiallinen tai alentunut aktiivisuus, unihäiriöt, syömishäiriöt, itseä vahingoittava käyttäytyminen ja ongelmat oppimisessa. (Gillberg 2000:14-28)

Autismsukuisia häiriöitä on monia. Yksi tunnetuimmista ja yleisimmistä on aspergerin oireyhtymä. (Gillberg 2000: 29-30) Näistä häiriöistä keskityn tässä raportissa aspergerin oireyhtymän kuvailemiseen, koska kohdehenkilöillä oli tämän oireyhtymän diagnoosi tai sen piirteitä.

3.3 Aspergerin oireyhtymä

Sekä Kanner että Asperger kuvasivat samanlaisen oireiden yhdistelmän ja käyttivät samaa ”autistinen” termiä. Molemmat kuvasivat lapsia, joiden sosiaalinen vuorovaikutus oli vajavaista, viestintä ei toiminut ja erityiset kiinnostuksen kohteet olivat hallitsevia. Leo Kanner kuvasi lapsia, joilla autismi ilmeni vakavassa muodossa, kun taas Hans Asperger kuvasi erityisen lahjakkaita ihmisiä. Aspergerin kuvaus jäi kuitenkin vuosikymmenien ajaksi Euroopassa ja Yhdysvalloissa pitkälti huomiotta. 1980-luvulla käytettiin ensimmäisen kerran nimeä aspergerin oireyhtymä. Tällä termillä kuvattiin lapsia ja aikuisia, joiden persoonallisuudenpiirteet muistuttivat sitä kyky- ja käyttäytymisprofiilia, jonka alun perin kuvasi Hans Asperger. (Attwood 1998: 14-15)

Aspergerin oireyhtymä on autismin kaltainen tila, joka näkyy henkilön käyttäytymisessä niin, että hänellä on vaikeuksia sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, kielellisessä ja ei-kielellisessä kommunikaatiossa sekä erikoisia, rajoittuneita ja toistuvia mielenkiinnon kohteita ja toimintoja. Aspergerin oireyhtymän diagnoosin saanut henkilö voi selviytyä monillakin elämäalueilla hyvin itsenäisesti, mutta tarvitsee joissakin asioissa runsaasti tukea. (Kerola, Kujanpää, Timonen 2009: 180)

Sosiaalisissa tilanteissa asperger-henkilö kokee usein tulevansa väärinymmärretyksi ja muiden ärsyttävän häntä, vaikka hänessä itsessään saattaisi olla syitä siihen, ettei yhteistoiminta onnistu. Monilla asperger-henkilöillä ei ole yhtään läheistä ystävää. Tähän voi olla syynä varhaiset epäonnistumisen kokemukset lähestymisyrityksissään muita kohtaan tai se, ettei kaikilla ole tarvetta sellaiseen. Selkeimmäksi ja kärjistyneimmäksi pulmaksi onkin huomattu sosiaalinen käyttäytyminen ja siinä näkyvä kömpelyys. Näkyvin asia on se, ettei hän kykene mukauttamaan käyttäytymistä tilanteiden ja ihmisten mukaan. (Kerola – Kujanpää - Timonen 2009: 180-181)

Sosiaalisen kanssakäymisen sijaan, useat asperger-henkilöt uppoutuvat omiin harrastuksiinsa intensiivisesti. He omaksuvat yleensä paljon ja helposti yksityiskohtaista tietoa, vaikka tiedon hyödyntäminen ja yksityiskohtien liittäminen kokonaisuuksiin voikin olla hankalaa. Asperger-henkilöillä saattaa olla hyvin yksipuolisia kiinnostuksen kohteita, esimerkiksi tekniset laitteet, ihmisen anatomia, kartat ja keräily. (Kerola – Kujanpää - Timonen 2009: 180)

Puhe on asperger-henkilöillä usein muodollista ja hyvää, kun taas eleet saattavat olla erikoisia ja ulkoa opitun oloisia. Pulmana kommunikoinnissa voi olla puheen sanatarkka ymmärtäminen ja vuorovaikutteisen käytöksen puuttuminen. Tämä näkyy niin, että asperger-henkilöillä on vaikea odottaa puheenvuoroa, ja he saattavat puhua lakkaamatta, vaikka kukaan ei kuuntelisi. Joillakin asperger-henkilöillä vauvan kielen kehityksen vaihe on jäänyt kokonaan pois, ja tästä huolimatta puhe on alkanut viiveellä, mutta sujuvana. Tällaisessa tapauksessa asperger-henkilö on saattanut kertoa, ettei puhu, ennen kuin osaa puhua kunnolla. (Kerola – Kujanpää - Timonen 2009: 181)

3.4 Projektin kohdehenkilöt

Valitsimme luokan opettajan kanssa valokuvausprojektini kohdehenkilöiksi autismiluokasta kaksi henkilöä, jotka meidän mielestä tarvitsivat eniten tukea sosiaalipedagogisesta näkökulmasta. Perustelen valintaani myöhemmin tässä luvussa lisää. Kohdehenkilöiden vähäinen määrä johtui muun muassa kohdehenkilöiden sosiaalisista haasteista ja tapaamiskertoihin varatusta ajasta. Tulen kuvailemaan tässä luvussa kohdehenkilöiden autismiin liittyviä piirteitään sekä heidän vahvuuksiaan ja haasteitaan. Molemmilla kohdehenkilöillä oli aspergerin oireyhtymään liittyviä piirteitä. Heidän käyttäytymisessään oli havaittavissa keskenään samankaltaisia piirteitä, mutta myös toisistaan poikkeavia piirteitä. Kohdehenkilöt olivat iältään 14-16-vuotiaita.

Vahvuutena molemmilla oli sujuva lukeminen, kirjoittaminen, visuaalinen hahmottaminen, omat kiinnostuksen kohteet, arjen taidoista kuten pukemisesta,

riisuutumisesta, wc-käynneistä, ruokailusta selviäminen itsenäisesti sekä perustaidot teknisten laitteiden kuten tietokoneen, matkapuhelimen ja digitaalikameran käytössä.

Molempien haasteet liittyivät hyvin pitkälle aspergerin oireyhtymään liittyviin piirteisiin tai niistä johtuvaan käyttäytymiseen. Kuvailen ensin havaitsemiani aspergerin oireyhtymään liittyviä piirteitä ja tämän jälkeen haasteita. Molemmille yhteistä aspergerin oireyhtymään liittyvää oli sosiaalisen kanssakäymisen ja kommunikoinnin vaikeudet sekä erityisten kiinnostuksen kohteiden omaaminen. Nämä piirteet ilmenivät kuitenkin toisistaan poikkeavalla tavalla. Toisella vaikeudet sosiaalisessa kanssakäymisessä ja kommunikoinnissa liittyivät päälle puhumiseen, liikaa puhumiseen ja tilannetajun puuttumiseen, kun taas toisella vaikeudet liittyivät puhumattomuuteen, väärin ymmärretyksi tulemisen kokemiseen, avuttomuuteen ja tietämättömyyteen toimia sosiaalisissa tilanteissa. Erityisten kiinnostuksen kohteiden omaaminen näkyi toisella voimakkaasti kouluarjessa esimerkiksi puheessa, tehtävissä ja piirustuksissa. Usein hän jumiutui puhumaan kiinnostuksen kohteistaan kesken oppituntien, mikä häiritsi ja vaikeutti hänen oppimistaan.

Asperger-henkilön piirteet ja käyttäytyminen voivat aiheuttaa monenlaisia pulmia henkilön arkeen. Eniten asperger-henkilön arkea sävyttävät kuitenkin sosiaaliset vaikeudet eli ihmissuhdeongelmat. Sosiaalisen kanssakäymisen haasteet saavat asperger-henkilön välttämään sosiaalista vuorovaikutusta, jolloin moni yksinäistyy ja eristäytyy, syrjäytyy. Eristäytyminen heikentää aktiivisuutta, mikä masentaa tai ahdistaa. Tällaisessa tilanteessa joku omaksuu erikoisen kommunikointitavan, jolla saa huomiota, mutta voi sen takia tulla torjutuksi yhä useammin. Joku saattaa uppoutua fantasiamaailmaan. Joku kääntyy sisäänpäin ja juuttuu kielteisiin ajatuksiinsa. Joku valitsee selviämiskeinokseen muiden matkimisen ja joku saattaa syyttää aktiivisesti muita omista vaikeuksistaan. Täysin sisäänpäin kääntynyt ja kielteinen asenne itseään kohtaan voi johtaa masennukseen sekä itsemurhapuheisiin. Syrjäytymis- ja masennusriskiä lisäävät myös ongelmat tunteiden ymmärtämisessä ja ilmaisemisessa. (Kerola, Kujanpää, Timonen 2009: 186-187) Huomasin molemmissa tai toisessa edellä mainittuja haasteita ja arjen pulmia, jotka vaikuttivat heidän valitsemiseen valokuvausprojektiin. Näitä haasteita ja pulmia olivat esimerkiksi eristäytyminen, sisäänpäin kääntynyt ja kielteinen asenne itseään kohtaan, uppoutuminen omaan

fantasiamaailmaan, erikoisen kommunikointitavan omaksuminen ja sosiaalisten tilanteiden välttäminen. Molemmilla ilmeni myös vakavia ongelmia tunteiden tunnistamisessa, ymmärtämisessä ja ilmaisemisessa. Eristäytyminen ja sosiaalisten tilanteiden välttäminen näkyi toisella henkilöllä puhumattomuutena, yksin olemisena. Sisäänpäin kääntynyt ja kielteinen asenne näkyi molemmilla vaikeudessa sietää epäonnistumisia. Molempien kokemukset vuorovaikutus- ja sosiaalisista tilanteista vaikuttivat olevan enemmän negatiivisia kuin positiivisia. Toisella siihen vaikutti eristäytyminen ja sosiaalisten tilanteiden välttäminen puhumattomuudella ja yksin olemisella, toisella taas erikoisen kommunikointitavan käyttäminen. Kohdehenkilöiden haasteet ja kokemukset sosiaalisista tilanteista oli myös keskeinen syy heidän valitsemiseen valokuvausprojektiin. Voimaannuttavan valokuvausprojektin avulla ajattelin heidän myös saavan positiivisia kokemuksia sosiaalisista tilanteista. Myös sujuva kirjoitus- ja matkapuhelimen sekä digitaalikameran käyttötaito vaikuttivat kohdehenkilöiden valintaan. He molemmat omistivat matkapuhelimet, joissa oli kamera.

Molemmat pojat olivat murrosikäisiä. Gillberg (2000) sivuaa murrosikää autismin kirjon henkilöillä kirjassaan Autismi ja autismin sukuiset häiriöt. Suuremmalla osalla autismin kirjon henkilöistä ilmenee vaikeita oireita murrosiässä. Yksittäistapauksissa murrosiässä näkyy jopa taantumista. Joillakin puhkeaa epilepsia. Murrosikä voi näkyä myös taitojen katoamisena, testitulosten huononemisena tai leikki-ikäle tyypillisinä pidettyjen oireiden palaamisena ja neurologisten oireiden ilmaantumisena. (Gillberg 2000: 41-42) Murrosiän muutokset ja niiden haasteet näkyivät myös kohdehenkilöillä esimerkiksi lisääntyneenä äkkipikaisuutena, oman paikan etsimisenä.

4 Voimaantuminen

Sosiaalipedagogiikassa on kysymys kaikkiin ihmistyön ammatteihin sovellettavasta ajattelutavasta ja kysymyksenasettelusta. Kun sosiaalipedagogiikka on viitekehyksenä koulussa, kiinnitetään siinä huomio pedagogisiin näkökohtiin tarkasteltaessa sosiaalisten ongelmien paineessa kamppailevien ihmisten arkea ja etsittäessä

mahdollisuuksia heidän elämänhallintansa ja yhteiskunnallisen integraation vahvistamiseksi. Keskeisiä periaatteita ovat itseapuun auttaminen ja itsekasvatuksellisten prosessien käynnistäminen ja vahvistaminen sekä yksilöiden elämässä että ryhmissä ja yhteisöissä. (Hämäläinen – Kurki 1997: 18) Itseapuun auttaminen on keskeisiä ajatuksia projektissani. Tätä pyrin toteuttamaan kohdehenkilöiden mielipiteiden ja toiveiden kuuntelemisella ja huomioimisella projektin edetessä.

Sosiaalipedagogiikassa ei ole selkeää, omaa sosiaalipedagogisten menetelmien valikkoa, vaan toimintamenetelmät vaihtelevat sen mukaan, missä kohdassa korjaavan ja ennalta ehkäisevän toiminnan ulottuvuuksilla liikutaan. Menetelmien peruseriaate on, että ihmisten itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan ja yritetään parantaa sosiaalisen intervention avulla ihmisten itsensä kanssa yksilöiden ja ryhmien elämänlaatua. Sosiaalipedagogiikan yleisluontoinen tavoite on tukea ihmistä eri elämän vaiheissa löytämään oman paikkansa yhteiskunnassa ja tulemaan yhteiskunnan toimintakykyiseksi jäseneksi. (Hämäläinen – Kurki 1997:49, Hämäläinen - Nivala 2007: 77)

Erityisen tarpeelliseksi näen edellä mainitun sosiaalipedagogisen ajatuksen nostamisen nuorten autismin kirjon henkilöiden kohdalla koulumaailmassa, koska kuuluessaan erityisen tuen piiriin opetuksessa, tarvitsevat nämä nuoret myös erityistä tukea itsenäistymisessä ja oman paikan löytämisessä. Autismiopetus on hyvin kokonaisvaltaista ja oppilailla voi olla hyvin monenlaisia tarpeita ja haasteita, joihin ei välttämättä riitä pelkästään pedagoginen näkökulma. Koska projektini tavoitteena oli kohdehenkilöiden mielipiteiden ja toiveiden kuuleminen sekä positiiviset kokemukset vuorovaikutuksesta, valitsin Juha Siitosen (1999) hahmotteleman voimaantumisteorian teoreettiseksi viitekehykseksi projektilleni.

4.1 Voimaantumisteoria

Tutkimuskirjallisuudesta löytyy monia perusteellisia voimaantumisen määrittelyyn pyrkiviä yrityksiä. Termiä käytetään myös usein löysästi ja heikon määrittelyn perusteella. Useat tutkimukset ovat kuitenkin päätyneet seuraavanlaiseen määrittelyyn:

Voimaantumisteorian keskeisenä ajatuksena on se, että voimaantuminen lähtee ihmisestä itsestään. Se on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi, eikä voimaa voi antaa toiselle. (Siitonen 1999: 91)

Siitonen kirjoittaa, että voimaantuminen on suoraan yhteydessä ihmisen hyvinvointiin. Ajatellaan, että voimaantumisteoria voi toimia teoriataustana voimavarojen ylläpitämistä edistävissä ja uupumusta estävissä hankkeissa ja tutkimuksissa. Tällaisen toiminnan ja voimaantumisteorian ajatellaan voivan hyödyntää muun muassa syrjäytyneiden, vammaisten, vanhusten, oppilaiden ja työttömien elämää. Ihmisen voimaantumisesta on esitetty viimeisen kymmenen vuoden aikana monia tutkimuksia, teorioita, kirjoituksia ja selvityksiä. Useimmiten niissä korostuu pyrkimys auttaa ihmisiä löytämään omat voimavarat ja ottamaan vastuu omasta kasvusta. (Siitonen 1999: 13-14)

Voimaantumisella on tärkeä asema esimerkiksi liike-elämän organisaatioissa, koulutusorganisaatioissa ja työyhteisöjen kehittämishankkeissa. Kaikissa voimaantumisen lähestymistavoissa korostuu pyrkimys jollakin tavalla edesauttaa ihmisen oman voiman kehittämistä ja vastuun ottamista omasta kehityksestään. Tällaiseen toimintaan tarvitaan rohkaistumista, aktivoitumista, osallistumista, omien kykyjen täysimääräistä käyttöönottoa sekä oman minän voiman kokemista. (Siitonen 1999: 85)

Tutkimusten perusteella toimintavapaus ja autonomisuus vaikuttavat olevan keskeisiä käsitteitä voimaantumisprosessissa. Monien tutkijoiden mukaan voimaantuminen ei ole usein mahdollista, koska ihmisten valintoja ja toimintoja ohjataan tarpeettomasti. Yksilön äänen kuuleminen oman kontrollin tunteen ohella on keskeistä voimaantumisprosessissa. Se on melko vaikeaa toteuttaa ilman toimivaa yhteisöä, luottamuksellista yhteistoimintaa ja tasa-arvoisen osallistumisen mahdollisuutta. Siitosen voimaantumisteoria perustuu empiirisen tutkimuksen löydöksiin ja teoreettisen integraation kautta muodostuneeseen näkemykseen ihmisen voimaantumista jäsentävistä osaprosesseista. (Siitonen 1999: 86, 116) Syrjäytymisen ennalta ehkäisevässä ja kohdehenkilöiden vahvistamisen valossa, näin voimaantumisteorian tärkeäksi projektini taustalle. Koulupäivien aikana kohdehenkilöt joutuivat kohtaamaan

hyvin paljon valintoja ja toimintoja ohjaavaa toimintaa. Voimaantumisteorian perusajatus autonomisuudesta ja toimintavapaudesta oli keskeisenä projektissa.

4.2 Voimaantumisen osaprosessit

Siitosen tutkimuksen alkuperäisenä tavoitteena oli tutkia luokanopettajaksi opiskelevien ammatillista kasvua. Ammatillisen kasvun ydinilmiöksi tutkimuksessa nousi sisäinen voimantunne, joka osoittautui synonyymiksi empowerment-käsitteelle. Tutkimuskirjallisuuden perusteella empowerment on voimaantumista. Tämän tutkimuksen empiirisen osan mukaan merkityksellisiä kategorioita voimaantumisprosessissa ovat vapaus, vastuu, arvostus, luottamus, konteksti, ilmapiiri ja myönteisyys. Tutkimuksen päätavoitteeksi muodostui yleisen teorian rakentaminen ihmisen voimaantumisesta. Muodostettu teoria jäsentää voimaantumisen osaprosesseja. Voimaantumisen osaprosessit luokitellaan neljään luokkaan. Niitä ovat päämäärät, kykyuskomukset, kontekstiuskomukset ja emotiot. (Siitonen 1999:12)

Kun ihminen toimii omassa ympäristössään, hän pyrkii aina joihinkin päämääriin. Hänen henkilökohtaiset päämäärät ovat ajatuksia toivotuista ja ei-toivotuista tiloista tai tuloksista, jotka hän haluaisi saavuttaa tai välttää. On myös ilmennyt, että vapaudella on erittäin tärkeä yhteys sisäisen voimantunteen rakentumiseen. Vapaus ja sen lähikäsitteet valinnanvapaus, vapaahetoisuus, itsemäärääminen ja autonomia ovat voimaantumisen jäsentämisen, ymmärtämisen ja pohtimisen kannalta keskeisiä käsitteitä. Henkilökohtaisten päämäärien asettamisen kannalta ihmisen arvotausta on merkityksellinen. (Siitonen 1999: 119)

Siitosen tutkimuksessa ilmeni, että itseluottamus, minäkuva, tyytyväisyys, ammatillinen itsetunto ja mahdollisuus vastuullisesti tehdä itsenäisiä ratkaisuja ovat erittäin merkityksellisiä omien voimavarojen vapautumisen ja positiivisen latauksen vahvistumisen kannalta. Kykyuskomusten kautta ihminen arvioi, kykeneekö hän saavuttamaan asettamansa päämäärän. Kun määritellään voimaantumista ihmisestä itsestään lähteväksi prosessiksi, johtaa se väistämättä minäkäsityksen pohdintaan ja erityisesti siihen kysymykseen, mikä merkitys voimaantumiselle on ihmisen uskomuksilla itsestään ja omista kyvyistään. (Siitonen 1999: 129-130)

Kontekstiuskomukset ovat arvioita siitä, onko ihmisellä mahdollistava vastaanottavainen ympäristö, joka tarvitaan tukemaan tehokasta toimintaa. Kontekstiuskomuksissa keskeistä on hyväksyntä, tervetulleeksi kokeminen, arvostus, luottamus ja kunnioitus. Ilmapiirissä oleellista on turvallisuus, avoimuus, ennakkoluulottomuus, rohkaiseminen ja tukeminen. Kontekstiuskomuksiin liittyy myös kokemus toimintavapaudesta ja oman kontrollin tunteesta. Keskeisiä käsitteitä ovat myös autenttisuus, yhteistoiminta, kollegiaalisuus ja tasa-arvoisuus. (Siitonen 1999: 142-143)

Emootioilla on keskeinen vaikutus sekä päämäärien että kyky- ja kontekstiuskomusten alkuunpanossa ja muodostamisessa. Emootiot tarkoittavat osaprosesseina säätelevää ja energisoivaa toimintaa, positiivista latausta, johon liittyy innostuneisuus, toiveikkuutta, onnistumista ja epäonnistumista sekä eettisyyttä johon liittyy ihmisen äänen kuunteleminen. (Siitonen 1999: 151-152)

Voimaantumisen osaprosessit sisältävät oleelliset käsitteet projektia varten. Suunnittelin projektin tapaamiskerrat osaprosessien käsitteiden pohjalta. Tulen selvittämään ja kuvailemaan myöhemmin projektin suunnittelu- ja toteutusvaiheesta.

5 Valokuvaus luovana ja voimaannuttavana menetelmänä

Sosiaalipedagogisen työn periaatteita ovat toiminnallisuus, yhteisöllisyys ja elämyksellisyys. Sosiaalipedagogisen työn menetelmät voidaan jakaa moneen tasoon. Niitä ovat muun muassa yksilöllinen ohjaus ja neuvonta sekä ryhmässä ja ryhmän kautta tapahtuva toiminta. Keskeisinä tavoitteina sosiaalipedagogisissa menetelmissä on sosiaalisten ongelmien ehkäisy ja lievittäminen, ihmisen yhteiskunnallisen identiteetin vahvistaminen, elämänhallinnan tukeminen sekä osallisuuden ja osallistumisen edistäminen. Pääajatus on, että ihmistä autetaan itse oivaltamaan. Sosiaalipedagogisessa työssä suositetaan erityisesti luovia työmenetelmiä, kuten

musiikkia, kuvataiteita, seikkailua, draamaa ja kirjallisuutta. Keskeistä on ihmisen kohtaaminen toiminnan kautta. (Hämäläinen 1999: 66-69) Valokuvaus on yksi luovista menetelmistä, jota on helppo käyttää.

5.1 Valokuvaus

Valokuvaus keksittiin 1800-luvulla Ranskassa. Uusi keksintö levisi tuolloin nopeasti maailmalle ja myös Suomeen. Aluksi valokuvaus oli matkustelevien herrasmiesten ja taidehistorian muistomerkkien kuvaajien väline. Pian alkoi muotokuvauksen eriytyminen ja valokuvien käyttäminen journalismissa. Pikkuhiljaa valokuvaus vahvisti asemansa myös taiteena. Suuri osa kuvista otetaan kuitenkin vain tallenteiksi talouden, tieteiden ja opetuksen käyttöön tai muistoiksi ja viesteiksi, näyttämään ihmeitä lehtien lukijoille tai vakuuttamaan kuvan ottajan ystäväpiirille: tämän olen nähnyt ja kuvannut, tässä olen itse. (Saraste 2010: 20, 35, 42, 95, 114, 151)

Valokuvia ja kuvaamista voidaan hyödyntää myös terapeuttisessa ja voimaannuttavassa työskentelyssä. Valokuvan ja kuvaamisen terapeuttisuudesta ovat kirjoittaneet Halkola, Mannermaa ja Koffert (2009) kirjassaan Valokuvan terapeuttinen voima. Valokuvan avulla voidaan tuoda päivänvaloon asioita, joihin sanat eivät yllä. Siinä yhdistyy valon ja kuvan voima. Valokuvat ja kuvaaminen voivat toimia siltana menneisyyden muistoihin, tiedostamattomaan nykyhetkeen ja tuleviin toiveisiin. (Halkola-Mannermaa-Koffert-Koulu 2009: s. 13) Usein autismin kirjon henkilöillä on kommunikointiin liittyviä haasteita, jolloin kuvat voivat olla hyvä väline kommunikoinnin helpottamiseen ja asioiden käsittelyyn sekä ymmärtämiseen. Oli luontevaa valita valokuvaus menetelmäksi tähän projektiin.

5.2 Voimauttava valokuvaus

Taide- ja sosiaalikasvattaja Miina Savolainen on kehittänyt voimauttavan valokuvan menetelmän, joka perustuu empowerment- eli voimaantumisen käsitteen sisältöihin. Sitä on sovellettu 2000-luvun ajan kasvatus-, hoito- ja terapeuttisen työn aloilla. Kuuluu Savolaisen (2008) projekti *Maailman ihanin tyttö*, on yhteisöllinen valokuvataideprojekti. Se on esimerkki siitä, miten voimauttavan valokuvauksen

menetelmää voidaan käyttää. Siinä Savolainen kuvasi lastenkotityttöjen toiveiden mukaisia omakuvia voimaannuttamisen näkökulmasta. (Savolainen 2008: 203-204)

Voimauttavan valokuvan menetelmää käytetään yksilölliseen identiteettityöhön, perheen ja työyhteisön vuorovaikutussuhteiden vahvistamiseen sekä toimintatapojen reflektointiin ja kehittämiseen. Voimauttavan valokuvan tärkein asia ja edellytys on tasavertaisuus. Valokuvaamiseen tavallisesti kytkeytyy kuvaajan valta. Tässä menetelmässä tämä valta puretaan ja kuvaustilanteesta rakennetaan dialoginen vuorovaikutustilanne. Tällaisen vuorovaikutuksen ja omakuvaprosessin lisäksi menetelmässä voidaan hyödyntää elämäntarinallista albumikuvamateriaalia sekä arkielämän ajankohtaisten teemojen tavoitteellista valokuvaamista. Valokuvien ja kuvaamisen avulla voidaan tehdä näkyviksi sellaisia eri elämänalueisiin liittyviä teemoja, joita halutaan vahvistaa. Kuvien käyttö auttaa selkeyttämään haasteellisia ja tunnepitoisia asioita sekä löytämään piiloon jääneitä voimavaroja. (Savolainen 2008: 204-205)

6 Valokuvausprojekti

Valokuvausprojektini valmistelun taustalla käytin Siitosen (1999) hahmottelemaa voimaantumisteoriaa. Otin käytännön työkaluksi voimauttavan valokuvan menetelmän elementtejä, koska se perustuu voimaantumis-käsitteen sisältöihin.

6.1 Valmistelu

Projektin valmistelu alkoi yhteistyöstä luokan opettajan kanssa. Keskustelimme kohdehenkilöiden valinnasta, aikataulusta ja tiloista. Esitin suunnitelmani neljän tai viiden tuokion valokuvausprojektista ja sovimme niiden sisällyttämisestä oppitunteihin. Selvitin kohdehenkilöiltä ja heidän vanhemmilta suostumusta (liite 1) projektiin. Tämän jälkeen suunnittelin sisällön ja käytännön toteutuksen jokaisen tuokion osalta.

Suunnitellessani tuokioita pidin taustalla Siitosen hahmottelemaa voimaantumisteoriaa. Valinnanvapaus on voimaantumisen kannalta merkittävä käsite voimaantumisteorian

mukaan. (Siitonen 1999: 119) Suunnittelin tuokioiden aiheet valinnanvapautta ajatellen. Suunnitelman mukaan ensimmäisellä kerralla oli tarkoitus valita seuraavan kerran kuvauskohteet. Toisella kerralla oli tarkoitus kuvata toiveiden mukaan. Kolmannella kerralla oli tarkoitus olla kuvattavana toivomallaan tavalla. Neljännellä kerralla oli tarkoitus valita kuvat, jotka haluaisi liimata kartongille muistoksi.

Voimaantumisteorian osaprosesseissa tulee esille, että vastaanottavainen ympäristö tarvitaan tukemaan tehokasta toimintaa. Ilmapiirissä oleellista ovat muun muassa hyväksyntä, kunnioitus, turvallisuus, rohkaiseminen ja kannustaminen. (Siitonen 1999: 142-143) Suunnittelin tällaisen ilmapiirin luomista rauhallisella ja läsnä olevalla työskentelyllä sekä kummankin mielipiteen huomioimisella ja kuuntelemisella. Lisäksi ajattelin tukea kohdehenkilöitä positiiviseen vuorovaikutukseen sekä toistensa että minun kanssa. Kohdehenkilöiden välillä oli kilpailemista ja toisen henkilön puolelta matkimista ja pilkkaamista, vaikka todellisuudessa oli havaittavissa molemmin puolista kiinnostusta myös positiiviseen kanssakäymiseen. Ajattelin tehtävien lomassa ohjata henkilöitä positiiviseen vuorovaikutukseen ja näin ollen edistää ilmapiiriä vastaanottavaiseen ympäristöön.

Valmistelussa otin huomioon autismin kirjon henkilöiden tarvitseman struktuurin selkeyttämään omaa toimintaansa. Kerola, Kujanpää ja Timonen kirjoittavat strukturoidusta opetuksesta kirjassa *Austimin kirjo ja kuntoutus* (2009). Autismi kirjon henkilöt tarvitsevat rakennetta eli struktuuria tukemaan ja selkeyttämään toimintaansa. Strukturi selkeyttää aikaa, tilanteita, paikkoja ja henkilöitä. Se antaa turvalliset ja selkeät puitteet toiminnalle sekä mahdollistaa keskittymisen olennaiseen. (Kerola, Kujanpää, Timonen 2009: 167) Tämän projektin kohdehenkilöiden kohdalla myös aikaisemman kokemukseni perusteella, tiesin heidän tarvitsevan struktuurin tuokioihin. Tein kuvalliset kertomukset jokaisen tuokion rakenteesta sekä koko projektin aikataulusta (liitteet 2 ja 3).

Tuokioita valmistellessa tuli tietenkin hankkia tarvikkeet ja välineet sekä huomioida tilat. Tarvittavat välineet eli digitaalikamerat, kännykkäkamerat, tietokone, paperia ja kyniä löytyivät koululta ja oppilailta. Tilana meillä oli käytössä kohdehenkilöiden

luokkahuone. Valmistelussa tuli ottaa huomioon, että tuota tilaa saattoivat käyttää muutkin tuolloin jonkin verran, eikä talon muita tiloja ollut juuri mahdollista käyttää.

6.2 Toteutus

Toteutin projektin kevään 2012 aikana. Tapaamiskertoja oli yhteensä viisi ja yksi tapaamiskerta kesti noin puolitoistatuntia. Toteutin ne suunnitelmien mukaan, kohdehenkilöiden toiveet ja mielipiteet huomioiden. Kerron tässä luvussa jokaisen tapaamiskerran toteutuksesta.

Koko projektin tavoitteenahan oli tukea kohdehenkilöiden mielipiteiden ja toiveiden ilmaisua sekä niiden mukaan toimimista valokuvauksen avulla. Asetin jokaiselle tapaamiskerralle omat tavoitteet. Tapaamiskertojen rakenteen suunnittelin etukäteen ja tein kohdehenkilöille annettavat paperit aikataulusta. Yleensä tapaamiskerrat koostuivat fiiliskierroksesta, toiminnasta ja palautteesta. Fiiliskierroksen toteutin valokuvien avulla.

Fiiliskierrosta varten valmisteluvaiheessa olin kerännyt itse ottamiani maisemakuvia, joista kumpikin sai valita vuoron perään yhden kuvan. Esitin kirjallisesti muutaman kysymyksen kuvaan liittyen molemmille erikseen. Vastaukset kävimme yhdessä läpi. Fiiliskierrosten ajatus oli kuvien avulla auttaa omien ajatusten ja tuntemusten ilmaisemista. Savolaisen mukaan yksittäiseen, ulospäin neutraalilta näyttävään valokuvaan voi sisältyä toisen ihmisen elämän suurin kipu tai syvin ilonaihe. Kuvien käyttö auttaa selkeyttämään hajanaisia ja tunnepitoisia asioita sekä löytämään piiloon jääneitä voimavaroja (Savolainen 2008: 204)

Jokaisen tapaamiskerran lopussa oli pieni kysely kirjallisesti (liite 4) kyseisen kerran toimintaan liittyen. Kyselyn tarkoitus oli saada selville kohdehenkilöiden kokemuksia tuokiosta. Valitsin kirjallisen ilmaisun koko projektin ajaksi mielipiteiden, toiveiden ja kokemusten ilmaisuun, koska toinen kohdehenkilö ei puhunut ollenkaan ja saadakseni mahdollisimman rehelliset vastaukset. Myös kohdehenkilöiden vahvuus kirjallisessa ilmaisussa vaikutti valintaan.

6.2.1 Suunnittelua ja tutustumista projektiin

Ensimmäisen tuokion aiheena oli projektiin perehtyminen sekä toiveiden ja mielipiteiden esille tuominen. Tämän tuokion tärkeimpänä tavoitteena oli saada kohdehenkilöiden mielipiteet ja toiveet esiin projektiin liittyen. Toisena tärkeänä tavoitteena oli päättää toisen tuokion valokuvauskohteet kuunnellen ja huomioiden molempien toiveita. Nämä tavoitteet määrittelin pohjatuena Siitosen (1999) voimaantumisteoriaan. Hänen mukaan ihminen pyrkii aina joihinkin päämääriin, kun hän toimii omassa ympäristössään. Jokaisen päämäärät ovat toivottuja ja ei-toivottuja tiloja, joihin haluaa päästä tai joita haluaa välttää. Valinnanvapaus on keskeinen käsite. (Siitonen 1999: 119)

Kysyin kohdehenkilöiden mielipiteitä ja toiveita muutamien yksinkertaisten kysymyksien avulla. Kokosin vastaukset opetustaululle ja päädyimme yhdessä molempia kiinnostavaan valokuvausretkikohteeseen. Ensimmäisen tuokion lopuksi tutustuimme vielä digitaalikameroihin ja kännykkäkameroihin kuvaamalla luokahuoneessa. Tässä tilanteessa selvisi, että molemmat kuvasivat mieluiten videokuvia toivomastaan kohteesta. Koska keskeistä projektissa oli kohdehenkilöiden toiveiden kuunteleminen ja niiden mukaan eteneminen, annoin heille luvan kuvata videokuvaa seuraavan kerran kuvausretkellä, vaikka projektin nimi oli valokuvausprojekti.

6.2.2 Kuvausretki

Toinen tapaamiskerta toteutettiin ensimmäisen tuokion toiveiden perusteella mahdollisuuksien mukaan. Tavoitteena oli, että kohdehenkilöt saisivat kuvata toivomiaan asioita haluamallaan tavalla. Miina Savolaisen (2008) mukaan valokuvien ja kuvaamisen avulla voidaan tehdä näkyviksi sellaisia asioita, joita halutaan vahvistaa. Kuvaamisen avulla voidaan myös tutkia omia erilaisia puolia. (Savolainen 2008: 204) Teimme kuvausretken kohdehenkilöiden toivomaan kohteeseen. Turvallisuus- ja vastuusyistä mukaamme kuvausretkelle lähti luokan opettaja. Hän osallistui myös toisen kohdehenkilön ohjaamiseen ja tukemiseen kuvaamisessa tarvittaessa.

6.2.3 Kuvattavana oleminen

Kolmannen tapaamiskerran toteutin yksilökertana molempien kohdehenkilöiden kanssa, koska molempien ohjaamiseen ja kuvaamiseen ei olisi riittänyt yhden tuokion aika. Tavoitteena oli, että kohdehenkilö itse päättää millaisena hän tulee kuvatuksi. Savolaisen (2008) mukaan ihmisellä itsellään on oikeus valita, millaisilla kuvilla hän määrittää itseään ja elämäänsä. Valokuvaamiseen tavallisesti kytkeytyy kuvaajan valta. Voimauttavassa valokuvassa tämä valta puretaan ja kuvaustilanteesta luodaan tasavertainen ja dialoginen vuorovaikutustilanne. Tällainen työskentely voi vahvistaa kuvattavana olevan kokemusta nähdyksi tulemisesta kokonaisena, moniulotteisena itsenään. (Savolainen 2008: 204) Esitin etukäteen muutaman kysymyksen kohdehenkilöiden toiveista ja ajatuksista, miten he haluavat tulla kuvatuiksi. Lisäksi he saivat tuoda mukanaan kuvaukseen rekvisiittaa kuten vaatteita ja itselle tärkeitä esineitä.

Menetelmään oleellisesti liittyvän tasavertaisuuden edellytys on se, että voimauttavan valokuvan menetelmää käyttävän on välttämätöntä itse ensin kokea valokuvausprosessi omakohtaisesti; millaisia tunteita kuvattavana oleminen tai omakuvan kohtaaminen voivat herättää. (Savolainen 2008: 204) Kuvaustilanteessa annoin ensin kohdehenkilön kuvata minua. Kerroin toiveeni, missä haluan tulla kuvatuksi, miten haluan kuvan rajautuvan. Tämän jälkeen kuvasin kohdehenkilöä hänen toiveiden mukaan. Ensimmäinen hän valitsi paikan, jossa halusi tulla kuvatuksi. Tämän jälkeen hän pukeutui haluamallaan tavalla. Otin valokuvia ja näytin kamerasta välillä kohdehenkilölle ottamiani kuvia. Näin varmistin, että kuvista tuli sellaisia kuin hän halusi. Toiselle kohdehenkilölle oli luontevan ja helpon oloista olla kuvattavana toiveidensa mukaan. Tämä oli yllättävää, koska ennen projektia luokkakavereiden läsnä ollessa hän ei halunnut itseään kuvattavan. Toisen henkilön oli vaikea olla kuvattavana, hän pelkäsi että joku näkee hänet rekvisiittavaatetuksessaan. Toinen henkilö oli tuonut kotoa mieluisat vaatteet ja tärkeän esineen, joiden kanssa halusi tulla kuvatuksi. Toisen henkilön kanssa etsimme koululta esineitä ja tekstiilejä, joiden avulla hän pukeutui haluamallaan tavalla.

6.2.4 Valokuvia muistoksi

Viimeisen kerran aiheena oli ottamiemme valokuvien ja videokuvien katselu sekä muutamien kuvien valitseminen tulostettavaksi ja liimattavaksi muistoksi itselleen. Molemmat halusivat katsoa omia kuviaan vain minun kanssa. Kunnioitin heidän toiveitaan ja katsoimme kuvia kahdestaan. Tämän jälkeen kumpikin sai valita kartongin, jolle halusivat liimata kuvat. Kartongit kohdehenkilöt saivat viedä kotiin muistoksi. Savolaisen (2008) mukaan valokuvien avulla voidaan tutkia elämäntarinaa sekä omia erilaisia puolia ja rooleja. (Savolainen 2008: 204) Toisen kohdehenkilön oli hyvin vaikea aluksi katsoa omia kuviaan. Hän hämmentyi tilanteesta ja yritti peittää käsillään kuvaruudun. Laitoimme kuvat hetkeksi pois. Lopulta hän pystyi niitä katsomaan ja valitsemaan itseään miellyttävimmät keskusteltuaamme asiasta. Toisella henkilöllä kuvien katsominen oli selvästi miellyttävää ja innostavaa. Hän oli ollut kuvaustilanteessa hieman pelokas, mutta kuvia katsoessa tuli selvästi hyvin iloiseksi ja innostuneeksi.

7 Arviointi

Valokuvausprojekti onnistui tavoitteiden ja suunnitelmien mukaisesti melko hyvin. Edellisissä luvuissa tuli ilmi, kuinka voimaantumisteorian elementtejä oli mukana suunnitteluvaiheessa. Projektin tavoitteena oli tukea kohdehenkilöitä itsensä ilmaisussa ja toiveiden mukaisessa toiminnassa. Kohdehenkilöiden vahvuus ilmaista itseään kirjallisesti mahdollisti toiveiden ja mielipiteiden ilmaisun sekä oman äänensä kuuluviin saamisen. Toiveiden ja mielipiteiden ilmaisu sekä esille saaminen olikin projektin keskeisiä tavoitteita. Esimerkiksi ensimmäisellä tapaamiskerralla sain selville molempien toiveet. Kuulin ne ja niiden perusteella teimme kuvausretken seuraavalla kerralla. Siitosen (1999) voimaantumisteorian osaprosesseissa korostetaan muun muassa valinnanvapautta, kunnioitusta ja arvostusta. (Siitonen 1999: 119, 142-143) Mahdollistin näiden asioiden toteutumisen kohdehenkilöiden kokemusmaailmassa kuulemalla henkilöiden toiveet ja ottamalla ne huomioon toteuttaessa kuvausprojektia. Tämä tuli esille myös kolmannen tuokion kuvaus sessiossa sekä viimeisen kerran kuvien

valintatilanteessa. Henkilöt kertoivat toiveistaan ja minä kuvasin heitä niiden mukaan. Viimeisellä kerralla he saivat valita kuvat, jotka halusivat muistoksi.

Siitosen (1999) voimaantumisteoriassa korostetaan vastaanottavaisen ympäristön tärkeyttä. Keskeistä sellaisessa on hyväksyntä, arvostus ja kunnioitus sekä turvallinen ja rohkaiseva ilmapiiri. (Siitonen 1999: 142-143) Yritin tavoitella vastaanottavaista ilmapiiriä rauhallisella ohjaamisella positiiviseen vuorovaikutukseen ja ottamalla henkilöiden toiveet huomioon. Toiveiden ja mielipiteiden huomioimisessa ja kuulemisessa onnistuin niin kuin edellä kirjoitin. Turvallisen ja rohkaisevan ilmapiirin luominen oli erittäin haastavaa kaikissa yhteisissä tuokioissa. Tämä johtui siitä, että molemmille kohdehenkilöille sosiaalinen kanssakäyminen luokkakaverin kanssa oli vaikeaa, mihin vaikutti moni asia. Erityinen haaste oli saada henkilöiden välillä positiivista vuorovaikutusta. Toisen henkilön tapa ottaa kontaktia luokkakaveriinsa oli melko negatiivinen. Hän helposti alkoi kilpailla, matkia ja pilkata toista ja toinen henkilö ei taas puhunut. Yhteisissä tuokioissa meni melko paljon aikaa käyttäytymisen ohjaamiseen. Ja koska aikaa kului paljon ohjaamiseen, aikaa ei jäänyt tarpeeksi varsinaiseen työskentelyyn.

Projekti osoitti sen, että valokuvaus on käyttökelpoinen menetelmä näiden autismin kirjon henkilöiden parissa. Tästä kertoo esimerkiksi molempien positiivinen kokemus, mikä tuli ilmi jokaisella tapaamiskerralla tehtyjen kyselyiden vastauksista. Tein myös projektin aluksi ja lopuksi pienen kyselyn (liitteet 5 ja 6) odotuksista ja kokemuksista koko projektiin liittyen. Kohdehenkilöiden vahvuus kirjalliseen ilmaisuun mahdollisti hyvin heidän ajatusten esille saamisen. Se mahdollisti myös saamaan heiltä palautetta. Kysyin heiltä yksinkertaisilla kysymyksillä, mikä oli kivaa ja mikä ei ollut kivaa. Molempien vastauksista ilmeni, että mieluisinta oli kuvausretki, kun sai kuvata toivomaansa kohdetta. Molemmat halusivat myös kuvata samoja kohteita jatkossa. Kohdehenkilöt osasivat ilmaista myös mikä ei ollut kivaa. Toisen vastauksesta tulee esiin se, että kuvausretkellä oli liian vähän aikaa kuvata.

"Kivaa ei ollut, koska ei ollut tarpeeksi aikaa kuvata"

Toisaalta tämä vahvistaa käsitystä siitä, että kokemus kuvata toivomaansa kohdetta oli mieluisaa. Kokonaisuudessaan vastauksien ja puheiden perusteella voisi tulkita, että valokuvausprojekti oli molemmille hyvin mieluisa kokemus. Tästä kertoo myös se, että toinen kohdehenkilöistä odotti aina malttamattomana kuvausprojektipäivää. Tämä kertoi innostuneisuudesta ja kiinnostuneisuudesta projektia kohtaan.

"Kuvaaminen oli kivaa"

"Kivaa oli kuvata videota, tylsää oli valokuvaaminen"

Usein visuaalisuuden on todettu helpottavan autismin kirjon henkilöiden arkea. Itsensä tutkiminen ja kohtaaminen kuvien avulla voisi olla tehokas keino tutkia ja vahvistaa itseään. Kiinnostuksen kohteiden kuvaaminen sekä vuorovaikutus valokuvaamisen kautta voisivat vahvistaa ja tuoda iloa arkeen monelle.

8 Pohdinta

Aluksi minulla oli mukana myös toinen teoria, sosiokulttuurinen innostaminen. Ajattelin alun perin, että kohdehenkilöt tarvitsevat innostumista ja innostamista luovaan menetelmään, joka voisi olla heille ilmaisukeino ja tuki elämässään. Kurjen mukaan sosiokulttuurinen innostaminen suuntautuu ihmisten välisen vuorovaikutuksen lisäämiseen ja kehittämiseen. Sen avulla pyritään parantamaan ihmisten elämän laatua. (Kurki 2000: 19-21) Sopivat elementit olivat muun muassa osallistuminen, tietoiseksi tuleminen itsestään sekä vuorovaikutuksen lisääminen. Tämä teoria antoi hyvän lähtökohdan, koska kohdehenkilöillä oli paljon haasteita sosiaalisessa kanssakäymisessä. Vähitellen voimaantumisen näkökulma vaikutti kuitenkin sopivammalta teoriapohjalta näiden kohdehenkilöiden tarpeisiin, koska heidän haasteet liittyivät paljon myös suhtautumiseen omaan itseensä.

Eettistä pohdintaa tähän työhön toivat kohdehenkilöiden anonyymiteetin suojaaminen. On täytynyt pohtia, mitä ja miten kertoo asioista, jotta kohdehenkilöitä ei voida tästä raportista tunnistaa. Eettisiin kysymyksiin liittyy myös se, että ohjaajana helposti tekee johdattelevia ja ehdottelevia kysymyksiä, jolloin kohdehenkilöiden valinnat ja mielipiteet eivät ole välttämättä täysin heidän omiaan vaan siihen suuntaan jota ohjaaja ehdottaa tai ohjaajaa miellyttääkseen. Ainakin toisen henkilön kohdalla pohdin koko projektin ajan sitä, miten saisin mahdollisimman aidot ja todenmukaiset ajatukset henkilöltä. Aikaisemmista vuorovaikutuskokemuksista tiesin, että hän vastaa ja toimii usein juuri niin kuin hän ajattelee häneltä odotettavan.

Haasteita projektin käytännön toteutukseen toivat koulun tilat ja resurssit. Tilana oli käytettävissä kohdehenkilöiden luokka, jossa tuolloin toimi välillä muitakin. Tämä häiritsi ainakin jonkin verran omaa toimintaa. Resurssit olivat tietenkin melko rajalliset, koska toteutin projektin ajallisesti tiettyjen oppituntien sisällä. Jos toteuttaisin uudestaan tällaisen projektin, tekisin suunnitteluvaiheen huolellisemmin esimerkiksi ajankäytön ja tilajärjestelyjen kannalta. Ottaisin myös yhteisiin tuokioihin mahdollisesti avustajan, mikä helpottaisi myös ajankäyttöä ja ohjaamista positiiviseen vuorovaikutukseen ja ilmapiiriin tai toteuttaisin projektin kokonaan yksilötyöskentelynä.

Mielenkiintoisinta oli kohdehenkilöiden ilon kokemukset kuvaamisesta ja se, miten he reagoivat omakuvakerralla kun heistä otettiin kuvia. Muun muassa se kerta osoittaa voimaannuttavan työskentelyn mahdollisuuden valokuvauksen avulla näillä henkilöillä. Molempien henkilöiden kanssa sain heidän toiveet esille melko helposti. Tähän vaikutti varmaan se, että olin työskennellyt heidän kanssaan jo monta kuukautta kyseisessä luokassa. Olisin mielelläni jatkanut työskentelyä henkilöiden kanssa projektin tiimoilta..

Voimaantumisteorian elementtien sisäistämisen näen erittäin tärkeänä asiana ajatellen työskentelyä sosiaalialalla. Jokainen ihminen tarvitsee vastaanottavaista ja kunnioittavaa ilmapiiriä, mahdollisuutta valinnanvapauteen. Projekti vahvisti ajatuksiani siitä, että luovista menetelmistä valokuvaus voi auttaa erityistä tukea tarvitsevia. Tämä projekti osoitti, että valokuvaus on hyvä menetelmä näiden kahden autismin kirjon henkilön arjen tukemisessa. Kehitysideana ehdottaisin erityisopetukseen sisällytettävän luovia menetelmiä enemmän esimerkiksi pienimuotoisten valokuvausprojektien

muodossa. Tällainen valokuvausprojekti on melko vaivaton toteuttaa, koska kameran käyttäminen on helppoa. Yhdellä napin painalluksella saa aikaiseksi valokuvan. Kuvaaminen ja kuvattavana oleminen ei vaadi välttämättä juurikaan rekvisiittaa. Kuvauskohteet ja aiheet löytyvät usein arkielämästä ja itsestään.

Lähteet

Attwood, Tony 1998: Aspergerin oireyhtymä. Opas vanhemmille ja asiantuntijoille. Suomenkielinen käännös Haukkarannankoulu 2005. Jyväskylä: Kopijyvä.

Gillberg, Christopher 2000: Autismi ja autismin sukuiset häiriöt lapsilla, nuorilla ja aikuisilla. Helsinki: Hakapaino Oy.

Halkola, Ulla – Mannermaa, Lauri – Koffert, Tarja – Koulu, Leena 2009: Valokuvan terapeutinen voima. Helsinki: Duodecim.

Jahnukainen, Markku 2002: Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Juva: WS Bookwell Oy.

Kerola, Kyllikki – Kujanpää, Sari – Timonen, Tero 2000: Autismikuntoutus. Juva: WS Bookwell Oy.

Kerola, Kyllikki – Kujanpää, Sari – Timonen, Tero 2009: Autismin kirjo ja kuntoutus. Juva: WS Bookwell Oy

Kurki, Leena 2008: Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Vastapaino

Ozonoff, Sally – Dawson, Geraldine – McPartland, James 2002: Aspergerin syndrooma ja hyvätasoinen autismi. Opas vanhemmille. Suomentanut: Kirsi Kankaansivu 2008.

Opetushallitus 2004: Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Verkkodokumentti. <www.oph.fi> Luettu 4.6.2012

Opetushallitus 2010: Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden muutokset ja täydennykset. Verkkodokumentti. <www.oph.fi> Luettu 4.6.2012

Partanen, Kalle 2010: Voimaa autismin kirjon kuntoutukseen. Juva: WS Bookwell Oy

Saraste, Leena 2010: Valokuva. Muisto, viesti, taide. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Savolainen, Miina 2008: Maailman ihanin tyttö. Helsinki: Lönnberg Print & Promo.

Siitonen, Juha 1999: Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulu university press.

Kohdehenkilöiden vanhempien lupa

Liite 1

Hei!

Olen luokan koulunkäyntiavustaja. Työn ohessa suoritan sosionomiopintojani loppuun ja ajatukseni on toteuttaa opinnäytetyö luokan kahden oppilaan kanssa. Kysyisin teiltä lupaa lapsenne osallistumiseen toteuttamaani valokuvausprojektiin ja tietojen julkaisemiseen opinnäytetyöraportissa.

Tarkoitukseni on toteuttaa luokan kahden pojan kanssa valokuvausprojekti, jonka tavoitteena on saada pojat innostumaan valokuvauksesta ja itseilmaisusta. Tavoitteena on myös antaa mahdollisuus identiteetin ja minäkäsityksen tutkiskeluun. He saavat alussa esittää toiveitaan projektin sisällöstä, kuvauksien kohteista ja työskentelytavoista. Toiveiden pohjalta suunnitellaan yhdessä kuvaustehtävät. Projekti sisältää 4-5 toimintatuokiota. Projektiin liittyen voi tulla myös pieniä kotitehtäviä. Havainnoin poikien toimintaa ja projektin jokaista vaihetta. Kirjoitan projektista toteuttamisen jälkeen raportin. Raportti julkaistaan koulumme Metropolian ammattikorkeakoulun kirjastossa sekä internetissä. Valokuvausprojektin avulla selvitän, että miten valokuvaus voisi toimia aspergernuoren elämän tukemisessa. Tutkimuksen kannalta on välttämätöntä, että kirjoitan raportissa poikanne aspergerin syndroomaan liittyvästä diagnoosista ja persoonallisuuden piirteistä sekä siitä millä tavalla he toimivat valokuvausprojektin aikana. Tavoitteena on, että henkilöitä ei pystyisi tunnistamaan raportin tietojen perusteella.

Jos annatte luvan poikanne osallistumiselle valokuvausprojektiini, pyytäisin teitä allekirjoittamaan ohessa olevan lupalapun.

Ystävällisin terveisin Kaisa Tölli

P.S. Jos on kysyttävää projektiin liittyen laittakaa kysymystä reissarin mukana.

Kohdehenkilöiden vanhempien lupa

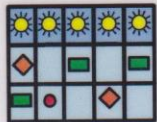
Huoltajan suostumus osallistumisesta valokuvausprojektiin

Suostun, että poikani osallistuu sosionomiopiskelija Kaisa Töllin järjestämään valokuvausprojektiin. Projekti toteutetaan koulun oppituntien sisällä, yhdessä sovitusti luokan opettajan Niina Hildenin kanssa.

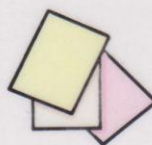
Suostun myös siihen, että poikani tietoja liittyen aspergerin syndroomaan, persoonallisuuden piirteisiin ja valokuvausprojektiin julkaistaan opinnäytetyöraportissa anonyyminä, eli nimettömänä.

___ / ___ / _____

_____
Huoltajan allekirjoitus

VALOKUVAPROJEKTIN AIKATAULU

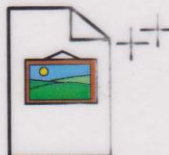
1.Kerta 10.2.2012 - Suunnittelu ja kameroihin tutustuminen

2.Kerta 17.2.2012 - Valokuvaaminen toiveiden mukaan

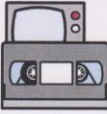
3.Kerta 2.3.2012 - Valokuvaaminen ja kuvattavana oleminen

4.Kerta 9.3.2012 - Kuvien tulostaminen ja liimaaminen

OHJELMA 9.3.2012

1. Fiiliskierros   ++
kuvien avulla

2. ++ ja ++
Kuvien ja videoiden katselua, tulostamista ja liimaamista

3.
Kirjoittaminen

4.
Valokuvausprojektin päättäminen

Palautekysely

1. Mitä teit valokuvaus-tapaamiskerralla tänään?
2. Mikä oli kivaa? Miksi?
3. Mikä ei ollut kivaa? Miksi?
4. Mikä on fiilis?

Alkukysely

1. Mitä valokuvaprojektissa mielestäsi tehdään?
2. Miltä tuntuu aloittaa projekti?
3. Mitä odotat valokuvaprojektissa?
4. Mitä haluaisit valokuvata projektin aikana? Kerro kolme asiaa.
5. Onko sinulla muita toiveita?

Loppukysely

1. Mikä on ollut kaikista mukavinta valokuvausprojektissa?

2. Mikä ei ollut kivaa projektissa?

3. Mitä olisit halunnut tehdä enemmän projektin aikana?

4. Aiotko kuvata myöhemmin itseksesi, esimerkiksi kotona? Jos aiot niin mitä?

5. Oletko tyytyväinen vai tyytymätön projektiin kokonaisuudessaan?